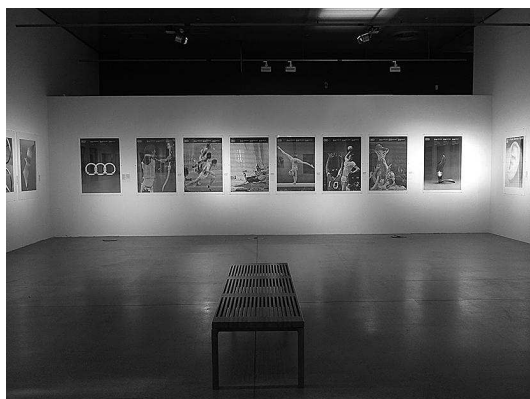
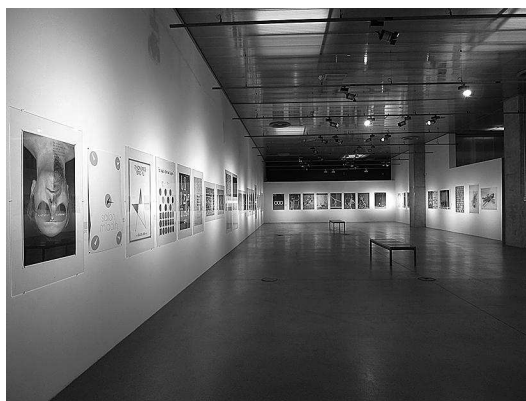

BORIS LJUBIČIĆ - DONACIJA MUZEJU SUVREMENE UMJETNOSTI

IZLOŽBA "SAMO PLAKATI / ONLY POSTERS"

IM 44 (1-4) 2013.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

TONČIKA CUKROV □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Sve važne radove nekog umjetnika ili umjetnice povremeno imamo priliku vidjeti na jednome mjestu, a to je redovito na rijetko organiziranim retrospektivnim izložbama. Još je rjeđe da se njihovi radovi čuvaju na jednome mjestu u nekoj muzejsko-galerijskoj instituciji. Razlog tome su različite prepreke koje onemogućuju učinkovito skupljanje cjelovitih autorskih opusa i provođenja sustavne nabavne politike tih institucija.

U spomenutom kontekstu slikovit je primjer izložba doniranih radova Borisa Ljubičića nazvana *Samo plakati/ Only posters*, koja je bila postavljena u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu od 12. srpnja do 29. kolovoza 2013. u *No galeriji*, prostoru za povremene izložbe, na kojoj je prezentirano 50 reprezentativno dizajniranih plakata tog autora.¹

O statusu plakata

Primjetno je da u baštinske institucije (muzeje, galerije, arhive, knjižnice i sl.) pristiže sve više donacija, što je rezultat dobrih okolnosti - želje donatora, kulturne politike tih institucija, kao i zajednice kojima one pripadaju.² Među donacijama su i plakati, koji su postali zanimljiva kulturno-povijesna građa i prema kojima se u posljednje vrijeme vidno mijenja odnos.³ Danas plakat ima status dokumenta vremena, a kao sredstvo oglašavanja s različitim je stajališta zanimljiv institucijama u kulturi.

Donacija Borisa Ljubičića o kojoj je riječ u ovom tekstu nakon završetka izložbe trebala bi postati dio Zbirke crteža, grafika, plakata i radova na papiru Muzeja suvremene umjetnosti. U Zbirci se čuva dokumentacija izložbenog programa te institucije, i to od vremena njezine osnutka kao Gradske galerije suvremene umjetnosti

¹ Prezentacija donacije, koju je vodila Kristina Bonjeković Stojković, kustosica Zbirke crteža, grafika, plakata i radova na papiru, odrađena je u sklopu trenutnih mogućnosti. Muzej je za izložbu raspolagao sredstvima za izvanprogramske aktivnosti, što je redovita praksa s donacijskim izložbama (ograničen prostor, malo novca i sl., prezentacija, a ne valorizacija).

² Grad Zagreb posebnu pozornost pridaje vrijednim privatnim zbirkama, otkupljuje ih i brine se o njima, a nekolicina je dana na upravljanje Muzeju grada Zagreba. (Mihalić, Veljko. *Od privatnog vlasništva do javnog kulturnog dobra: donacije i ostavštine Gradu Zagrebu*. // Muzeologija 45., (2008.), Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2009., str. 9.)

³ Plakati su redovito bili dio nepopisane dokumentacije ili druge nemuzejske građe. U knjižnicama su obrađivani kao neknjižna građa.

4 Gradska galerija suvremene umjetnosti osnovana je 1954.

5 Galjer, Jasna. *100 plakata Muzeja suvremene umjetnosti Zagreb = 100 posters from the Museum of contemporary art Zagreb*. Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2011.

6 Ljubičić je diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1968.

7 Uz spomenuti odmak u prezentaciji, plakat je prvi put izložen na toj izložbi, i to tako da je "pričvršćen" na podlogu magnetima. Takav način pričvršćivanja ima prednosti pred drugima jer se tako plakat ne oštećuje.

8 Plakat *KRV/ATS/KA!* uvršten je u pregled kao stoti. Među odabranim su autorima i Pierre Bonnard, Max Pechstein, Gustav Klucis, El Lissitzky, Cassandre, Jean Carlu, Andy Warhol i Oliviero Toscani. (*One hundred masterpieces of XX century poster art*. Zürich:Vigo, Zürich Museum of Design; Pedro Barrie de la Maza Foundation, 2010.)

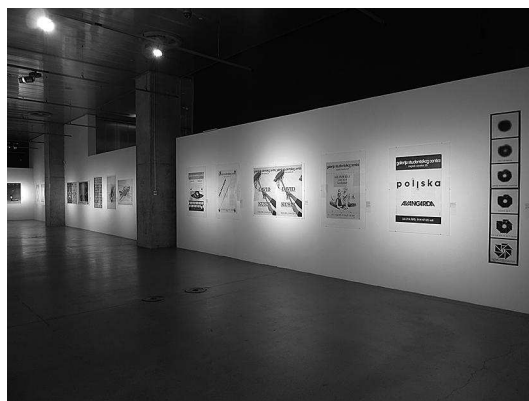
9 Plakat je na natječaju dobio prvu nagradu za idejno rješenje, no nije realiziran kao službeni plakat. On je svojevrsna negacija plakata, čiju osnovu vizualizacije teme čine četiri crtača čavlića smještena u uglovima i jedan u sredini što označava broj Salona.

10 Plakat je bio podijeljen na tri dijela koja su ilustrirala tri podteme Salona. Uz rub je smještena fluorescentna traka s informacijama. Njezina uloga nije bila samo izdvajanje događaja koji su bili ispisani na plakatu, već se dodatno nametala prolazniku zbog njezina produženja intervencijom na nogostup/pločnik pa ju je trebalo "preskakati" (varijacija plakata bilo je fluorescentno platno koje se s krova zgrade Društva arhitekata Hrvatske, Tigrana Jelačića 3, spuštalo do prozora Društva označavajući mjesto gdje su bili postavljani radovi Salona iz kategorije *Prijedlog*).

11 Plakat je dobio nagradu za ilustraciju. D&AD, Britannia House, London, 2004.

12 Plakat je za 2010. dobio nagradu *Red dot*, u organizaciji Red Dot Design Museum/Design Zentrum Nordrhein Westfalen, Essen; 2011. nagrađen je nagradom *Gold Graphis Advertising Annuala 2011.*; dodijeljena mu je nagrada na natječaju EPICA-e (*Europe's premier creative awards*), specijaliziranog časopisa za dizajn, marketing i oglašavanje, održanome 2011. u MSU u Zagrebu.

13 Legenda plakata na izložbi, realiziranoga uz Međunarodni dan muzeja 2001. na temu *Muzeji: izgradnja zajednice ili Muzeji: stvaranje zajednice*.

pa do danas.⁴ Za plakate MSU-a važno je napomenuti da su to... *autentični dokumenti ove ustanove te da ... pokazuju iznimno visoku razinu samosvijesti o vlastitom identitetu i kontinuitetu djelovanja...*⁵ Odlikuje ih estetska posebnost, inovativna likovna retorika zahvaljujući tome što predstavljaju suvremene umjetnike koji izlažu, ali i zato što je njihovo oblikovanje povjerenjeno vrsnim autorima. Analizom doniranih radova Borisa Ljubičića u daljnjem ćemo tekstu, poštujući osnovne kriterije skupljanja, pokušati utvrditi je li njihovo mjesto u spomenutoj Zbirci.

O Ljubičićevoj paradigmi

Boris Ljubičić je u javnosti prisutan na gotovo svim područjima dizajna i vizualnih komunikacija, a svoj je najveći doprinos dao na području grafičkog dizajna.⁶ Karijeru dizajnera započeo je u ranim 1970-ima, u vrijeme uspona konceptualne umjetnosti, koja mu je po senzibilitetu bila bliska. U dizajnerskim radovima na inovativan i refleksivni način reinterpetira zadane teme, pri čemu pomiče granice njihove vizualizacije - polazi od tradicionalnog načina promišljanja, ali su njegova rješenja i vizure uvijek svojevrsne inovacije. Posebno ga zaokuplja dizajn kao struka, pri čemu se osobno često nalazi u ulozi prosvjetitelja. S jednakom strašću promiče i projekte posvećene vizualnom identitetu Hrvatske. U javnosti se povremeno pojavljuje kao performer svojih ideja pa tada njegov estetski rafinirani dizajn dobiva i komponentu konceptualnog čina.

Izložba *Samo plakati/Only posters* predstavlja Ljubičića kao kreativca koji, kada se nađe pred projektom zadatkom, to radi s mnogo entuzijazma. Pritom je, kako čitamo iz njegova teksta pridruženoga kataloškim podacima, zahtjevan prema sebi i kritičan prema društvu. Zahvaljujući tom inovativnom pristupu u prezentaciji sadržaja legende izložaka, koju je osmislila kustosica projekta Kristina Bonjeković Stojković, Ljubičić se otkriva i kao elokventan pripovjedač koji priča o "tajnama" važnim za vizualizaciju ideje svakoga pojedinog plakata.⁷

Zahvaljujući spomenutim tekstovima uz legendu, saznajemo da su Ljubičićeve najreprezentativnije radove naručitelji različito prihvatili. Od plakata uključenih u donaciju većinu je šira i stručna javnost izvanredno prihvatila.

Posebno mjesto među njima ima plakat *KRV/ATS/KA!* (1991.), koju je autor na početku Domovinskoga rata objavio u vlastitoj nakladi. Ljubičić ga oblikuje tipografski: riječ *KRV/ATS/KA!* ispisana je bijelim slovima, razdvojena na slogove i u tri horizontalna niza raspoređena po crnoj podlozi. Kapanjem crvenih mrlja krvi preko njih postignut je iznimno dramatičan efekt vizualizacije agresije na Hrvatsku. Na legendi autor objašnjava da se u trenutku nastanka rada ... *uživio u projekt, kao glumac u ulogu...* Tome još dodaje: ...*Radi uvjerljivost, i uzeo sam malo svoje krvi i kapao na isprintani tekst...* Sugestivnost vizualizirane poruke dojmiva je pa je plakat, iako ga je stručna javnost isprva loše ocijenila, dobio iznimno svjetsko priznanje - uvršten je na izložbu i u katalog *100 remek-djela plakatne umjetnosti XX. st.*⁸ Odabrani plakati u tom katalogu nastali su za različite naručitelje i pripadaju majstorima plakata - od Alphonsa Muchae, Henri de Toulouse-Lautreca pa do Borisa Ljubičića, posljednjega u odabranom nizu autora.

U Ljubičićevoj se donaciji nalazi i nekoliko iznimno vrijednih plakata za čija su idejna rješenja od naručitelja dobila priznanja za estetiku, ali nisu realizirani ili su imali status "neslužbenog" plakata za prigodu kojoj su bili namijenjeni, a neki su čak objavljeni na drugačiji način: plakat za 5. Salon mladih (1972.) izveden je u samo nekoliko primjeraka,⁹ a slično je bilo s plakatom za 7. Zagrebački salon (1972.)¹⁰. Od naknadno nagrađenih plakata predstavljena su i dva idejna rješenja sličnih sudbina, nastala uz Međunarodni dan muzeja. Prvi je nastao 2003. pod naslovom *Dobrodošli u muzej/Welcome to the museum*,¹¹ a drugi je idejno rješenje iz 2008. koje je realizirano kao *Muzej - Dobrodošli u muzej suvremene umjetnosti/Museum - Welcome to the Museum of Contemporary Art* (2009.).¹²

Razlozi naručiteljeva neprihvatanja, odnosno djelomičnog prihvaćanja Ljubičićevih radova razlikuju se od jednog do drugog primjera. Ljubičić se u vezi s tim pita i odgovara na jednome od tekstova legendi: ... *može li dizajner nametnuti svoje rješenje naručitelju? Samo jedna simetrična riječ "OVO" i vizualni nered od potrgane ambalaže je pokazatelj da je i to moguće! Imao sam kod narudžbi više odbijenih, nego prihvaćenih i realiziranih radova...*¹³

Ljubičićevi plakati uz Međunarodni dan muzeja

Za muzejsku zajednicu Hrvatske osobito su važni plakati nastali uz kulturnu manifestaciju Međunarodni dan muzeja, za koju je više od pola ukupnog broja plakata, točnije 19 njih, realizirao upravo Boris Ljubičić.¹⁴ Plakati na kreativan način ilustriraju određenu temu koju je preporučio Međunarodni muzejski savjet za muzeje (ICOM). Većina doniranih plakata iz te serije dobila je znatan broj prestižnih strukovnih nagrada za dizajn koje nisu naznačene na izložbi. Kako je vrlo malo muzejskih plakata dobilo nagradu za oblikovanje, navođenje tih nagrada ovom bi kontekstu dalo dodanu informaciju o vrijednosti donacije.¹⁵

Posebno mjesto među spomenutim plakatima ima rad realiziran 2000., koji ilustrira temu manifestacije naslovljene *Muzeji za miran i skladan život*, kojemu je autor dodao i svoj naslov - *Volim kvadrat i krug/Love Square and Circle*. Ljubičić se u oblikovanju koristi plošnošću antipodnih likova kvadrata i kruga koje je smjestio na plisiranu podlogu pa tako plakat dobiva 3D volumen. Zahvaljujući tome, u promatrača je postignut efekt autostereograma pa se zato samo s jedne strane vidi jedan od dva lika, a gledano frontalno, likovi se pretapaju jedan u drugi. Primijenjena sredstva u formalnome i sadržajnom smislu sintetiziraju različitost suprotnosti. Plakat je dobio *Oskara za dizajn* i jedini je u Hrvatskoj dobio najprestižniju dizajnersku nagradu *Red Dot Award: best of the best*.¹⁶ Smještanjem na vanjski zid prostora NO galerije MSU-a, uz naslov izložbe, njegova je likovnost došla do izražaja.

Od nagrađenih radova u ovoj je donaciji predstavljen i plakat *MUSEUM* iz 2006., koji obrađuje temu *Muzeji i mladi posjetitelji*. Realiziran je 2006., i to u paru: jedan ima bijelu, a drugi crnu pozadinu. Plakat je također dobio nagradu *Red Dot Award* (nižega ranga od prethodno spomenute nagrade), a pristigla je iz iste institucije - Design Zentrum Nordrhein Westfalen (Essen).¹⁷

Po broju i vrijednosti priznanja slijedi ga plakat također nazvan *MUSEUM*, objavljen u seriji iz 2005., a posvećen je temi *Muzeji - spona kultura*.¹⁸ Zanimljivu nagradu za vizualno oblikovanje dobio je plakat iz 1997. posvećen temi *Borba protiv ilegalne trgovine za kulturnu baštinu* nazvan *Gdje je slika? Where is a picture?* koji je za vizualno oblikovanje nagradio američki časopis *Critique*,¹⁹ dok je plakat iz 1994., s temom *Iza muzejske scene*, dobio *Časnu pohvalu na 14. bienalu industrijskega oblikovanja* u Ljubljani.²⁰

Na spomenutim plakatima Ljubičić svoj dizajn uglavnom temelji na različitom načinu oblikovanja tipografije ili suodnosom geometrijskih likova kvadrata/pravokutnika i kruga. Većinu drugih plakata autor dizajnira koristeći se fotografijom te montažom stvara vizualne poruke. Od plakata na izložbi stručna i šira javnost izuzetno je dobro prihvatila prvi Ljubičićev rad u toj seriji nastao 1991. Na fotografiji je motiv karte svijeta sastavljene od niza krhotina razbijenog vrča. Autor na legendi objašnjava da plakat ilustrira narodnu poslovicu *Vrč ide na vodu dok se ne razbije*. Njome je Ljubičić, uz prigodno obilježavanje manifestacije, oslikao i svjetsku/hrvatsku političku situaciju s kraja 1980-ih i početka 1990-ih godina. Motiv,

14 Muzejski dokumentacijski centar objavio je 33 kreativna plakata posvećena Međunarodnom danu muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5>

15 U prigodno tiskanom deplijanu nagrade su spomenute bez specificiranja, a očekuje se da će biti objavljene u prigodnom katalogu.

16 Nagradu je autoru 2001. dodijelio Design Zentrum Nordrhein Westfalen, Essen (dostupno na: <http://en.red-dot.org/> (4. kolovoza 2013.)). Plakat je dobio i Godišnju nagradu Hrvatskoga dizajnerskog društva uz *Izložbu hrvatskog dizajna 02.* u Zagrebu te *Malo zvonu* na manifestaciji FESTO u Opatiji 2001. koje dodjeljuje Hrvatski oglasni zbor. Plakat ima iznimno zanimljivu i bogatu "bibliografiju" jer je izlagan na brojnim izložbama i objavljivan u različitim publikacijama od Hong Konga, Taipeija do Toronta te u ICOGRADA-inoj galeriji.

17 Taj je plakat 2006. dobio *Red Dot Award* (na crnoj pozadini) Design Zentrum Nordrhein Westfalen (Essen), zatim titulu *Winner DE/15 Poster Design - Series*, koju dodjeljuje Applied Arts Magazine (Toronto), a na International Biennial of Poster in Mexico osvojio je drugo mjesto u kategoriji *Winner A categorie (Mexico)* te *Platina Award Graphis Poster Annuala 2007.* (New York). Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=2&plakatId=3489> (4. kolovoza 2013.)

18 Plakat je dobio nagradu od *TDC New York* te od *Graphis Poster 2006.* i *Graphis Design Annual 2006.* (New York). Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=2&plakatId=3259> (4. kolovoza 2013.)

19 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=2&plakatId=2565> (4. kolovoza 2013.)

20 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=1&plakatId=3248> (4. kolovoza 2013.)

21 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=1&plakatId=1852> (4. kolovoza 2013.)

22 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/pronadi-plakat/?i=?m=&g=&n=&kr=&t=&cb=False&a=boris%20ljubi%C4%8Di%C4%87&plakatId=2296>

23 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/zbirka-mdc-plakata/?izlozbaId=5&stranica=2&plakatId=274> (4. kolovoza 2013.)

24 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/pronadi-plakat/?i=?m=&g=&n=&kr=&t=&cb=False&a=boris%20ljubi%C4%8Di%C4%87&stranica=2&plakatId=2897>

25 Muzejski dokumentacijski centar: Zbirka MDC plakata za Međunarodni dan muzeja. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/pronadi-plakat/?i=?m=&g=&n=&kr=&t=&cb=False&a=boris%20ljubi%C4%8Di%C4%87&stranica=1&plakatId=7077>

26 Dotadašnji njegovi plakati - onaj za 5. Salon nije bio službeno realiziran, a plakat uz 7. Salon sporadično je bio viđen, kao i plakati izrađeni za programsku djelatnost Studentskog centra.

27 Vukić, Feđa. *Stoljeće hrvatskog dizajna*. Zagreb: Meandar, 1996, str.

28 Najprije je izrađen znak Mediteranskih igara s kojim je Ljubičić pobijedio na natječaju, a potom je formiran tim i rađen je vizualni identitet.

29 U timu je bilo više suradnika, a jezgru su, uz Borisa Ljubičića, činili Stipe Brčić, Rajna Buzić-Ljubičić i Oskar Kogoj. Fotografski se materijal skupljao od različitih fotografa, a korišteni su i arhivi Ljetnih olimpijskih igara održanih u Münchenu te arhiv u Torinu.

poruka i, naravno, estetski dojam bili su presudni za dobivanje prve nagrade za promociju baštine i njezina očuvanja na natjecanju *Media Save Art 91*, koje je organizirao UNESCO-ICCROM's international manifestation u Rimu 1992.²¹

Na izložbi su predstavljena još četiri donirana plakata iz serije uz Međunarodni dan muzeja kojima se promiču hrvatska kultura i baština uklopljena u preporučene teme: plakat sa satom na kojemu je tekst *Danas za sutra*, realiziran 1996., posvećen skupljanju baštine i protoku vremena u muzeološkom kontekstu²²; plakat nazvan *OVO*, iz 2001., realiziran je kao protest na temu koja problematizira muzeje i razvoj zajednice²³; plakat iz 2004. fotografijom alke i trokake zvijezde, zaštitnoga znaka Mercedes-a, autor nematerijalne baštine suprotstavlja materijalnu svakodnevicu u kojoj drugi simbol označava prestiž i obilje, ali oba zajedno na začudan način koegzistiraju kao jednako vrijedna²⁴; na plakatu iz 2009. predstavljen je torzo Apoksiomena među valovima, čime Ljubičić upućuje na ljepotu Jadranskog mora i na potencijale kulturnog turizma Hrvatske.²⁵

Baštinske teme Ljubičić u cjelini grafički artikulira čisto i jednostavno, a u nekim je rješenjima naglašenija vizualna narativnost i deskripcija.

Plakati za VIII. Mediteranske igre u Splitu

U Ljubičićevoj karijeri ključan je projekt bila izrada cjelokupnoga vizualnog identiteta i sustava komunikacije za

VIII. Mediteranske igre u Splitu održane 1979. godine.²⁶ Njegova projektna kompleksnost i realizacija koja je uslijedila bile su moguće samo uz iznimno visoke profesionalne standarde, koji su uspješno provedeni. Taj je projekt bio tada, a to vrijedi i danas, sjajan primjer *...uvođenja najviših kriterija vizualne komunikacije i grafičkog dizajna u hrvatski kontekst*²⁷. Neki plakati iz realizirane serije koji su na izložbi bili postavljeni duž frontalnog zida NO galerije MSU-a također su dio donacije.

Projekt je imao više faza u kojima je Ljubičić sudjelovao,²⁸ a izabrio se za posao vođenja suradnika u Timu za vizualne komunikacije pri Centru za industrijsko oblikovanje.²⁹ Njihov je zajednički rad dao sjajne rezultate - izrađen je priručnik grafičkog standarda, prvi takav u nas, što je podiglo profesionalnu razinu cijelog projekta.³⁰ Predloženi su novi znak i zastava Mediteranskih igara, koji su nakon uzastopnog predlaganja ipak usvojeni, a znak je i danas, nakon 35 godina, i dalje u upotrebi. Za razliku od dotadašnjeg znaka i boja koji su simbolizirali tri kontinenta (Europu, Afriku i Aziju), Ljubičić je sjedinio tri simbolička kruga - tri kulture Mediterana u istu boju i veličinu. Dodatna je vrijednost novog simbola igara to što je oblikovanje u simboličkom i vizualnom smislu je upotpunjeno nabiranjem donjih linija krugova pa oni ostavljaju dojam da su uronjeni u more.³¹ Za različite sportske discipline izrađeno je čak 25 plakata. Podloge tih plakata bile su fotografije sportaša u akciji smještene u raster horizontalnih linija, što su simulirale tada aktualni medij na kojemu je praćeno emitiranje događanja - sliku na analognom TV-u. To su prvi Ljubičićevi plakati u kojima je eksperimentirao s optičkom percepcijom. Na plakatima je, ovisno o specifičnom odnosu upijene i reflektirajuće svjetlosti, postignut fenomen da predmeti budu vidljivi ili nevidljivi. Tako izrađena grafika intenzivnije aktivira optičke senzore, pa njezin sadržaj jasnije vidimo tek s određene udaljenosti.

Posebnosti Ljubičićeva izraza na različitim primjerima

Ljubičić u nekim doniranim radovima stavlja sebe u poziciju "rješavanja" zadataka koji se odnose na teorijsku razinu dizajna. Pokazuje strast za istraživanjem te putem realiziranih projekata nudi nova rješenja, inovativna i re-

fleksivna. Takvim načinom djelovanja on pripada dizajnerima staroga kova koji tu disciplinu shvaćaju vrlo ozbiljno i ambiciozno smatrajući da se podizanjem razine dizajna može poboljšati cijelo društvo.³² Tijekom dugogodišnjeg rada nastao je niz plakata koji Ljubičića otkrivaju u navedenom svjetlu. Među inima, posebnu pozornost zasigurno zaslužuju plakati nastali uz međunarodni dizajnerski natječaj što ga je autor inicirao 2002. pod nazivom *Europa 2020*. Iako je taj projekt s utopističkom idejom dvije godine funkcionirao, tada je izrađen zamjetan broj radova vizualnoga koda Europe. Za tu priliku Ljubičić je napravio nekoliko plakata, koji su bili predstavljeni izvan konkurencije: *Europe 2020 - How will Europe look like in the Year 2020?* i *Europe 2020 - Integrity - Identity*. Autor se i na tim plakatima uspio izdici svojim originalnim idejama, vizualno oblikovavši nadnacionalnu ideju vizualnog identiteta Europe koncipiranu u duhu optičkog eksperimenta.

Ljubičić s posebnom osjetljivošću oblikuje političke plakate na kojima su poruke kompleksne, katkad i kontradiktorne. Iz vremena Domovinskog rata osim spomenutog plakat KRV/ATS/KA! realizirao je plakat na kojemu je, zahvaljujući eksperimentu s optičkom percepcijom, na suptilan način ispričana priča o stradanju Vukovara. Riječ je o poznatome antiratnom plakatu objavljenom na hrvatskome i engleskom jeziku naslovljenom *Čitajte između redova! / Read between the lines*. Tekst je ispisan u tri horizontalna niza slovima nejasnih kontura tako da se može pročitati tek iz daljine, a između redaka su sitnim slovima napisana svjedočanstva prognanih Vukovaraca.

Autor nam u tekstu legende priopćava ... da je plakat tiskao na vlastitu inicijativu, nije bio u duhu službene politike, ali je odlično prihvaćen i ponovno otisnut u više izdanja.³³

U 1980-ima Ljubičić je realizirao više plakata na kojima retorikom dizajna prenosi aktualnu političku scenu - motiv zvijezde na plakatu *1941. - 1981.*, (1981.) predstavljen je na dva različita načina: jedna simbolizira vrijeme početka revolucije, a druga obljetničku godinu; na plakatu za 11. kongres Saveza komunista (1989.) predstavljena je crvena zvijezda i njezino gašenje u oku lidera stranke - Josipa Broza Tita...

U ovom opširnom osvrtu na donirane plakate nisu spomenuti svi, no zbog vizualiziranja teme zasigurno valja spomenuti i plakate izrađene za druge institucije u kulturi - za Muzički biennale u Zagrebu, Dubrovačke ljetne igre,

30 Projekt obuhvaća 1. Znak/ideja, 1976.; 2. Službeni plakat/znak, 1977.; 3. Plakati 25 sportova, 1978.; 4. Plakati, grafička izvedba/detalj; 5. Priručnik, 1977.; 6. Medalja, 1978.; 7. Velika službena zastava, 1979.; 8. Grafička izvedba zastave, detalj, 1979.; 9. Pravila korištenja znaka igara, 1977./Koncept tv-animacije znaka, 1978.; 10. Marketing program/souvenir, 1977. - 1979. Dostupno na: <http://dizajn.hr/#clan/boris-ljubivic/rad/229> (4. kolovoza 2013.)

31 Ljubičić je kasnije, po uzoru na taj predložak, razvio tipografiju nazvanu *Mediteran*.

32 Vera Horvat Pintarić: *Interes autorice za teoriju vizualnih komunikacija u kontekstu društva masovnih medija kontinuirano dalje u sedamdesete godine. Posljedica tog interesa jest i tematski broj časopisa Bit International - televizija danas (Bit International, Galerije grada Zagreba, Zagreb 1972.) // Od oblikovanja do dizajna, u Vukić, F. (ur.), Od oblikovanja do dizajna, Meandar, Zagreb 2003., str. 34.)*

33 Plakat je nastao u suradnji s Ružom Marić i Gradskim muzejom Vukovar u progonstvu, u ime kojih je potpisano Poglavarstvo grada Vukovara u progonstvu.

Fundaciju Ivana Meštrovića, Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu te za Rotary Club (2011.). Među njima su i plakati *NL Autoportret* (Galerija Klovićevi dvori, 2005.) i *Helvetica now* (2008.), dizajnirani u kontekstu aludiranja na rad dizajnera i njegovu ulogu u tom poslu.

Kako se donacija plakata Borisa Ljubičića uklapa u opus MSU-a

Donirani plakati nastali su u svim fazama rada Borisa Ljubičića, od 1970-ih do danas. Karakterizira ih iznimno visok oblikovni, estetski i komunikacijski standard. Predstavljeni opus može se promatrati i kao 50-ak primjeraka hrvatskoga eksperimentalnoga i primijenjenoga suvremenoga grafičkog dizajna i vizualnih komunikacija. Spomenuta obilježja doniranih plakata po svemu se navedenom uklapaju u strategiju skupljanja Zbirke crteža, grafika i plakata MSU-a.

No Muzej se tek u povodu izložbe Karima Rashida *Ideologija ljepote*, organizirane potkraj 2012. (20. listopada - 30. prosinca 2012.), prvi put suočio s pitanjem treba li Muzeju, osim umjetnosti, i dizajn.³⁴ Prijepori o tome, koji se vuku još od 1980-ih, presječeni su prihvaćanjem Ljubičićeve donacije MSU-u. Potvrđeno je da je MSU, uz spomenute institucije koje imaju značajne zbirke plakata, postao još jedno takvo mjesto. Skupljačka politika MSU-a omogućuje popunjavanje plakatnog fonda, i to onoga koji prenosi spregu i dosege dizajna i suvremene umjetnosti publici koja odrasta u današnjemu vizualnom okruženju. Vjerujemo da to neće biti jedina donacija plakata MSU-u te da je ovo samo početak. Stoga pozdravljamo tu inicijativu kojom je otvorena mogućnost čuvanja plakatnog stvaralaštva suvremenih umjetnika i dizajnera jer se time sprečava rasipanje te vrijedne baštine među više institucija, što u konačnici znači gubitak uvidu u cjelovitost najkvalitetnijih autorskih opusa.

Primljeno: 10. lipnja 2014.

³⁴ Muzej suvremene umjetnosti: Novosti iz MSU-a: Treba li nam dizajn u Muzeju suvremene umjetnosti? Dostupno na: <http://www.msu.hr/#/hr/19779/> (4. kolovoza 2013.)

BORIS LJUBIČIĆ – DONATION TO THE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART THE EXHIBITION *ONLY POSTERS*

The donation of Boris Ljubičić, which was presented at the exhibition *Only Posters* in the Museum of Contemporary Art in Zagreb from July 12 to August 29, 2013, consists of 50 typically designed posters of this artist. The posters donated come from all phases of Ljubičić's work, from the 1970s to this day.

The article discusses at greater length individual posters and the prestigious awards won that confirm the excellence of his design. Also essential to point out is that the posters were of an innovative character, whether experimental or applied. Ljubičić provides new visual approaches, and alongside excellence of design, the works also have high quality artistic expression. These criteria are essential in the context of the collection strategy of the Museum of Contemporary Art, which justifies the acceptance of the donation, thus settling the dilemma as to whether this Museum needs to have not only selected works of art but also contemporary works of design.

The Museum of Contemporary Art's Collection of Drawings, Prints, Posters and Works on Paper had previously acquired several Ljubičić posters that already have the status of cultural properties of Croatia. Now that these works have been added to the Collection and properly documented and evaluated, the posters have become a public cultural property that has enriched the body of the Croatian national heritage.